

Vysoká škola ekonomická v Praze
Recenzované studie

Working Papers
Fakulty mezinárodních vztahů

7/2009

**Interregionalismus a governance:
relace a výzkumná agenda**

Eva Cihelková

**Faculty of International Relations
Working Papers**

7/2009

**Interregionalismus a governance:
relace a výzkumná agenda**

Eva Cihelková

Volume III

Vysoká škola ekonomická v Praze
Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Výzkumný záměr MSM6138439909

Tato studie byla vypracována v rámci Výzkumného záměru Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze MSM6138439909 „Governance v kontextu globalizované ekonomiky a společnosti“. Studie procházejí recenzním řízením.

Název:	Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů
Četnost vydávání:	Vychází minimálně desetkrát ročně
Vydavatel:	Vysoká škola ekonomická v Praze Nakladatelství Oeconomica Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3, IČO: 61 38 43 99
Evidenční číslo MK ČR:	E 17794
ISSN tištěné verze:	1802-6591
ISSN on-line verze:	1802-6583
ISBN tištěné verze:	978-80-245-1587-8
Vedoucí projektu:	Prof. Ing. Eva Cihelková, CSc. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů Náměstí Winstona Churchilla 4, 130 67 Praha 3 +420 224 095 270, +420 224 095 248, +420 224 095 230 http://vz.fmv.vse.cz/

VÝKONNÁ RADA

Eva Cihelková (předsedkyně)

Vysoká škola ekonomická v Praze

Vladimíra Dvořáková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Olga Hasprová

Technická univerzita v Liberci

Zuzana Lehmannová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Marcela Pališková

Nakladatelství C. H. Beck

Judita Štouračová

Vysoká škola mezinárodních

a veřejných vztahů, Praha

Dana Zadražilová

Vysoká škola ekonomická v Praze

REDAKČNÍ RADA

Regina Axelrod

Adelphi university, New York, USA

Peter Bugge

Aarhus University, Aarhus, Dánsko

Petr Cimler

Vysoká škola ekonomická v Praze

Peter Čajka

Univerzita Mateja Bela, Banská

Bystrica, Slovensko

Zbyněk Dubský

Vysoká škola ekonomická v Praze

Ladislav Kabát

Bratislavská vysoká škola práva

Emílie Kalínská

Vysoká škola ekonomická v Praze

Eva Karpová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Václav Kašpar

Vysoká škola ekonomická v Praze

Jaroslav Kundera

Uniwersytet Wroclawski, Wroclaw,

Polsko

Larissa Kuzmitcheva

Státní univerzita Jaroslav, Rusko

Lubor Lacina

Mendelova zemědělská a lesnická
univerzita, Brno

Cristian Morosan

Cameron School of Business

Václava Pánková

Vysoká škola ekonomická v Praze

Lenka Pražská

emeritní profesor

Lenka Rovná

Univerzita Karlova v Praze

Mikuláš Sabo

Ekonomická Univerzita

v Bratislave, Slovensko

Naděžda Šišková

Univerzita Palackého v Olomouci

Peter Terem

Univerzita Mateja Bela, Banská

Bystrica, Slovensko

Milan Vošta

Vysoká škola ekonomická v Praze

ŠÉFREDAKTOR

Marie Popovová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Interregionalismus a governance: relace a výzkumná agenda

Eva Cihelková (cihelka@vse.cz)

Abstrakt:

Cílem statě je reagovat na možný vliv interregionalismu na globální governanci a v dané souvislosti vymezit podstatu, funkce a vazby s daným typem vládnutí. Tři kapitoly článku se postupně soustřeďují na: interregionalismus jako jev reálný (ve světové ekonomice již existující), vyjednávaný či hypotetický; dále interregionalismus jako kategorii teoretickou ve smyslu pojetí, role a dopadů na governanci; a konečně interregionalismus jako předmět nové agendy výzkumu. Tento výzkum se vyznačuje koncepčními i teoretickými problémy a v daném smyslu probíhá i diskuse o potenciálu interregionalismu při ovlivňování regionu jako takového.

Klíčová slova: regionalismus, nový regionalismus, interregionalismus, governance, globální governance

Interregionalism and Governance: relationship and research agenda

Eva Cihelková (cihelka@vse.cz)

Summary:

The aim of this paper is to react on the possible influence of the interregionalism at the Global Governance and to determine its essence, functions and relations to a given type of governance. The three chapters of the article gradually focus on: the interregionalism as a real phenomenon (already existing in the world economy), negotiated or hypothetic effect; furthermore the interregionalism as a theoretic category in a sence of conception, role and impacts on the governance; eventually the interregionalism as a subject of the new research agenda. This research is characterized by both conceptual and theoretic problems, whereas a discussion about the potential of the interregionalism to influence a region as such is now in progress.

Key words: regionalism, new regionalism, interregionalism, governance, global governance

JEL: F02, F53, O18

Obsah

Úvod.....	7
1. Interregionalismus – geneze prvního reálného uskupení ve světě a vyjednávané (hypotetické) typy	8
1.1 Dohoda zakládající zónu volného obchodu mezi ASEAN a CER.....	8
1.2 Vyjednávané (hypotetické) interregionální dohody	10
2. Interregionalismus – pojetí, role a dopady na governanci	11
2.1 Co je interregionalismus?.....	11
2.2 Jaké funkce plní interregionalismus?	14
2.3 Jak ovlivňuje interregionalismus governanci?	18
3. Interregionalismus – nová agenda výzkumu	20
3.1 Konceptní a teoretické problémy	20
3.2 Debata o roli a potenciálu interregionalismu při ovlivňování regionu jako takového.....	22
Závěr	24
Seznam literatury	25

Úvod

Počátkem července 2009 vstoupila v platnost Dohoda zakládající zónu volného obchodu mezi ASEAN a Austrálií-Novým Zélandem. Jedná se o vůbec první dohodu daného typu, dohodu, kterou podepsala dvě regionální integrační seskupení – ASEAN¹ a CER² – s cílem vytvořit do roku 2020 zónu volného obchodu interregionálního charakteru. Ačkoli za lídra snahy regionů o takovéto uspořádání byla vždy považována Evropská unie, prvním reálným příkladem interregionalismu ve světě se stala dohoda vyjednaná CER.

Co je to tzv. interregionalismus a čím se odlišuje od ostatních forem regionalismu? Jaké plní funkce a jakým potenciálem disponuje při ovlivňování regionu jako takového? Pokusit se rozvinout odpovědi na dané otázky, jakož i reagovat na možný vliv interregionalismu na globální governanci, je cílem této statě. Jinými slovy, předkládané pojednání chce přispět nejen k objasnění podstaty interregionalismu, ale rovněž i k nalezení způsobů, kterými interregionalismus může přispívat k současnému managementu mezinárodních vztahů. Chce tak se vši skromností navázat na autory,³ kteří začali rozpoznávat kořeny „třetí generace

---

¹ Sdružení národů jihovýchodní Asie (*Association of South-East Asian Nations – ASEAN*) je geopolitické a ekonomické regionální seskupení států jihovýchodní Asie, které bylo založeno 8. srpna 1967 pěti zeměmi – Filipínami, Indonésií, Malajsíí, Singapurem a Thajskem. Během času došlo k rozšíření ASEAN o dalších pět zemí: Brunej, Vietnam, Kambodžu, Laos a Myanmar. Jeho hlavním cílem je urychlit ekonomický růst, sociální pokrok a kulturní rozvoj v členských zemích, zajistit mír a stabilitu regionu a vytvořit základnu pro mírové řešení problémů mezi členy. V r. 1992 uzavřely země ASEAN dohodu o vytvoření zóny volného obchodu. Zóna volného obchodu ASEAN (*ASEAN Free Trade Area – AFTA*) měla začít fungovat ke konci roku 2008. S ohledem na vstup nových členských zemí dohoda zatím směřuje ke svému naplnění. Cílem ASEAN je vytvořit bezpečnostní, ekonomické a socio-kulturní společenství do r. 2020.

² Obchodní dohoda o užších ekonomických vztazích mezi Austrálií a Novým Zélandem (*Australia-New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement – ANZERCERTA*), zkráceně Užší ekonomické vztahy (*Closer Economic Relations – CER*) je v principu dohoda podporující transtasmánské vztahy, jež vstoupila v platnost k 1. lednu 1983. Tuto dohodu doplňuje řada jiných smluv, které byly postupně přijímány od r. 1988 až do r. 2003. Na jejich bázi byla odstraněna veškerá cla a kvantitativní restrikce obchodu zbožím (k 1. červenci 1990); zaveden s určitými výjimkami volný pohyb služeb a osob; harmonizována řada netarifních opatření, která ovlivňují toky zboží a služeb, včetně garančních a celních otázek, standardů a podnikového práva. Pravidla původu přijatá k 1. lednu 2007 umožňují bezcolní obchod veškerým zbožím bez ohledu na to, nakolik se zvýšila jeho přidaná hodnota na území druhé země (výjimkou je pouze to zboží, které by narušovalo bezpečnostní zájmy, morálku a další obecné zásady obchodu). Austrálie-Nový Zéland mají volný přístup k vládním veřejným zakázkám druhé strany. Od r. 1999 je liberalizován kapitálový trh; pro volný pohyb přímých zahraničních investic neexistují žádné podstatné překážky.

³ Mezi ně patří např. *Fredrik Söderbaum* a *Luk Van Langenhove*, kteří zdůrazňují akčnost (jednání) regionů v rámci interregionalismu. Dále pak *Julie Gilson*, jejímž těžištěm zkoumání je role interregionalismu při vytváření daného regionu jako takového, a řada dalších autorů dále uvedených.

regionalismu“⁴ příznačné prohlubováním vnějších vztahů regionů vůči jednotlivým zemím, jiným regionům a mezinárodními organizacím. Tato generace regionální integrace posiluje svou institucionální bázi a odvozuje se od aktivnějších regionů, jež začínají hrát větší roli ve formující se globální governanci. Regionalismus se tak stává součástí vícevrstevnatého systému vládnutí sahajícího od globální multilaterální úrovně až k tradičním bilaterálním vztahům mezi národními státy.

J. Gilson (2007: 3) v této souvislosti zdůrazňuje Hettnesovo pojetí regionů: „Regiony nejsou pouze geografickými či administrativními objekty, ale činnými subjekty; jejich hranice se posunují a tím i jejich schopnosti jako aktérů. Narůstající regionalismus vede k tomu, že zeměpisná oblast je transformována z pasivního objektu v aktivní subjekt-aktéra schopného artikulovat transnacionální zájmy vnořujícího se regionu.“ Tento trend je posilován právě střetáváním regionu s regionem, tj. konfrontací různorodých identifikovatelných seskupení, institucionalizací jejich vzájemných vztahů apod. Vzhledem k tomu, že nezávisí výhradně jen na schopnostech vyrovnávání mezi dvěma stranami, proces „aktivizace“ geografických regionů může být dvousečný – může vést k nenaplněným ambicím jednajících seskupení, či vyústit ve vznik regionu v roli politického hráče, jenž vytváří jakýsi „regionální“ prostor, kolem kterého se státy mohou spojovat v nejrůznějších sférách působnosti.

1. Interregionalismus – geneze prvního reálného uskupení ve světě a vyjednávané (hypotetické) typy

1.1 Dohoda zakládající zónu volného obchodu mezi ASEAN a CER

Dohodu zakládající zónu volného obchodu (*Agreement Establishing the ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area – AANZFTA, ACERFTA*) podepsaly ASEAN (ASEAN 2009b) a CER (ANZCERTA 2009) v únoru 2009.⁵ Tato dohoda, vstoupivší v platnost k 1. červenci téhož roku, navázala na dlouhodobou spolupráci obou stran, která se zrodila již v první polovině 70. let, kdy Austrálie a Nový Zéland jako jedny z prvních zemí začaly se státy ASEAN rozvíjet dialog na mezivládní úrovni. Ten se uskutečňoval jak v oblasti

---

⁴ „První generace regionalismu“ představovala období vzniku takových integračních seskupení, jako Evropská společenství, Evropské sdružení volného obchodu a dalších. Nový regionalismus zahrnující období zhruba od 90. let 20. století označil Björn Hettne jako „druhou generaci regionalismu“ a definoval ji jako „multidimenzionální formu, která zahrnuje ekonomické, politické, sociální a kulturní aspekty a jako taková jde za rámec vytváření regionálních režimů volného obchodu nebo bezpečnostních aliancí“ (Hettne; Inotai; Sunkel 1999: 16).

⁵ ACERFTA je čtvrtou dohodou o volném obchodu, kterou podepsal ASEAN se svými partnery v dialogu (po Číně, Jižní Koreji a Japonsku), a první, jež s jinými zeměmi vyjednaly Austrálie a Nový Zéland jako členové integračního seskupení.

rozvojové, tak politické a bezpečnostní či ekonomické spolupráce (ACERFTA 2008).

Na prvním fóru ASEAN-Austrálie v r. 1974 byl přijat Program ekonomické spolupráce ASEAN a Austrálie⁶, čímž byl vytvořen mechanismus, na jehož základě Austrálie začala poskytovat *rozvojovou pomoc* zemím ASEAN. Program byl implementován ve čtyřech fázích, během kterých objem pomoci narůstal.⁷ Jejím cílem bylo zejména podpořit udržitelný rozvoj v zemích ASEAN a za jejich účasti realizovat priority regionální spolupráce. Nový Zéland značně přispíval na krytí rozvojových potřeb ASEAN v letech 1975–2003 (32 mil. NZD). V současné době se snaží podporovat hlavně aktivity Iniciativy pro integraci ASEAN,⁸ a to v takových oblastech, jako jsou cla, standardy a přizpůsobení. Obě země významně podporují Hanojský akční plán a Vientianský akční plán. Nový Zéland je také dlouhodobý donátor programu rozvojové spolupráce v povodí řeky Mekong.

Počátkem 90. let byly obě země velmi aktivně vtaženy do činnosti Regionálního fóra ASEAN⁹ a Konferencí následujících po ministerských summítech zemí ASEAN (Postministerské konference ASEAN)¹⁰, kde významně přispěly k výměně názorů na klíčové regionální a mezinárodní otázky společného zájmu. V r. 2004 podepsaly Austrálie s ASEAN *Společnou deklaraci o spolupráci v boji proti mezinárodnímu terorismu* a přijaly plán implementace této deklarace. Prozkoumaly rovněž možnosti, jak k tomuto účelu využít Regionálního centra pro čelení terorismu v jihovýchodní Asii (Kuala Lumpur), Indonéského centra vynucení práva (Semarang) či aktivit Mezinárodní agentury pro vynucení práva (Bangkok).

V září 2002 byla mezi AFTA a CER přijata úmluva o užším ekonomickém partnerství¹¹, čímž byla vytvořena platforma pro formální uspořádání *ekonomických vztahů* mezi oběma stranami. Jejím záměrem bylo podpořit rozvoj obchodních a investičních toků, včetně spolupráce při eliminaci technických

---

⁶ *ASEAN-Australia Economic Cooperation Programme – AAECP.*

⁷ Těmito čtyřmi etapami byla léta: 1974–1989 (90 mil. AUD), 1989–1994 (33 mil.), 1994–2003 (37 mil.) a 2003–2008 (45 mil.).

⁸ *Initiative for ASEAN Integration – IAI.*

⁹ Regionální fórum ASEAN (*ASEAN Regional Forum – ARF*) bylo vytvořeno v r. 1994. V současnosti jeho členskou základnu tvoří: Austrálie, Brunej, Čína, Evropská unie, Filipíny, Indie, Indonésie, Japonsko, Jižní Korea, Kambodža, Kanada, Laos, Malajsie, Mongolsko, Myanmar, Nový Zéland, Papua-Nová Guinea, Pákistán, Ruská federace, Severní Korea, Singapur, Spojené státy americké, Thajsko a Vietnam. Je diskusní platformou pro bezpečnostní otázky regionu.

¹⁰ Postministerské konference ASEAN (*ASEAN Post Ministerial Conferences – PMCs*) se konají zpravidla jednou ročně se šesti hlavními partnery: Austrálií, Kanadou, EU, Novým Zélandem, Ruskou federací a USA.

¹¹ Úmluva o užším ekonomickém partnerství mezi Zónou volného obchodu ASEAN a CER (*AFTA-CER Closer Economic Partnership – CEP*) byla první transregionální úmluvou ASEAN jako regionálního seskupení.

bariér obchodu a netarifních překážek, vytváření kapacit, stanovení standardů a přizpůsobení elektronického obchodování malých a středních podniků. Pro oživení podnikatelské aktivity ve vzájemné relaci byla ustanovena Podnikatelská rada¹². Během jednoho roku (2002/2003), kdy vzájemný obchod vzrostl o 33 % (ASEAN 2008: 2), se ASEAN a CER staly důležitými obchodními partnery. Nárůst zaznamenaly i investiční pohyby na obou stranách. Tím byl otevřen prostor nejen pro další spolupráci, ale i přijetí rozhodnutí o vzájemné integraci (2004). V roce 2005 byla jednání o dohodě o volném obchodu mezi příslušnými integračními seskupeními zahájena a po šestnácti kolech ukončena v srpnu 2008.

ACERFTA jako *komplexní preferenční obchodní dohoda* pokrývá obchod zbožím a službami (včetně služeb finančních a telekomunikačních), elektronický obchod, pohyb osob, investice (včetně jejich ochrany), mechanismus řešení sporů, jakož i opatření v řadě dalších oblastí, jako jsou např. sanitární a fytosanitární nařízení, standardy, technická regulace, stanovení procedur přizpůsobení, duševní vlastnictví a soutěžní politika. Zahrnuje také kapitulu o ekonomické spolupráci, která bude prováděna v rámci obchodní a investiční součinnosti. Cla na klíčové produkty na většině národních trhů by měla být odstraněna během dvanácti let. V době dotvoření zóny volného obchodu by mělo být odbouráno 96 % tarifů (ASEAN 2009a). Cílem ACERFTA je tedy redukovat překážky pro podnikatelské aktivity, zdokonalit dialog a spolupráci v asijsko-tichomořské oblasti.

1.2 Vyjednávané (hypotetické) interregionální dohody

Ačkoli komplexnost interregionalismu nemusí být výrazem složitosti negociací, v praxi zatím převažují vyjednávané či hypotetické interregionální dohody. Aktéry negociací jsou především hluboké integrace, které usilují o dohody s integračními seskupeními rozvojových zemí.

Interregionální dohody s řadou regionálních integrací z mnoha regionů dlouhodobě vyjednává Evropská unie. Jednou z nejslibnějších je negociace EU-Společný trh jihu.¹³ Pokrok jednání v tomto případě dnes ovšem stagnuje podobně jako činnost MERCOSUR samotného. Z latinsko-amerických integrací EU vyjednává dohodu také s Andským společenstvím národů. Po roce 2005 v návaznosti na dokončení celní unie v rámci Rady pro spolupráci v Zálivu¹⁴ pokročilo vyjednávání zóny volného obchodu EU-GCC. V rámci regionálního fóra ASEM¹⁵ se stále častěji hovoří o možnosti uzavřít zónu volného obchodu EU-ASEAN, resp. EU-AFTA.

---

¹² AFTA-CER Business Council – ACBC.

¹³ Mercado Común del Sur – MERCOSUR.

¹⁴ Gulf Cooperation Council – GCC.

¹⁵ Setkání Asie a Evropy (Asia-Europe Meeting – ASEM).

Hypotetickými interregionálními uspořádáními mohou být: EU-Středoamerický integrační systém, EU-Jihoafrické rozvojové společenství,¹⁶ EU-Sdružení pro regionální spolupráci v jižní Asii,¹⁷ EU-Hospodářské společenství západoafrických států a mnoho dalších.

V případě ESVO jsou *partnerské regionální dohody podobné jako u EU*, takže i ESVO můžeme označit za regionální integraci, která je rovněž aktivní v interregionálních vyjednáváních.

Další hlubokou integraci, která je iniciátorem interregionálních vyjednávání, je CER. Kromě vyjednané zóny volného obchodu se zeměmi ASEAN se často hovoří o možnosti negociace interregionální dohody CER-MERCOSUR, jejíž přijetí by zřejmě nepředběhlo uzavření dohody mezi EU a MERCOSUR.

V poslední době je ovšem příznačné i úsilí o sblížování jiho-jížních integrací, jako kupř. MERCOSUR a Andského společenství národů.

2. Interregionalismus – pojetí, role a dopady na governanci

2.1 Co je interregionalismus?

Z výše uvedeného textu vyplývá, že tzv. *interregionalismus* je specifickým případem regionální dohody, jejíž signatáři jsou dvě (a jen teoreticky i více) integračních seskupení. V tomto smyslu je interregionalismus nejkomplexnějším vztahem, jelikož všichni signatáři jsou účastníky jiné regionální dohody.

Z praktického hlediska relativně nejbliže k interregionalismu má Evropský hospodářský prostor (*European Economic Area – EEA*), jenž je dohodou mezi Evropskou unií a státy Evropského sdružení volného obchodu¹⁸ o společném trhu, kterou však neratifikovalo Švýcarsko. A právě proto tato dohoda není interregionální, jelikož se jí neúčastní všichni členové EFTA. Pokud by se Švýcarsko stalo členem EEA, reálnou podobu by nabyl interregionalismus tvořený regionálními integracemi nacházejícími se *v jednom regionu* (eurostředomořském).

Případ interregionální ACERFTA je výrazem *transregionální integrace*. K ní dochází s rozvojem nového regionalismu, kdy se začínají regionální seskupení stále více vymaňovat z geograficky ucelených a relativně homogenních regionů světového uspořádání a vznikají dle potřeb významných partnerů napříč světovou

---

¹⁶ *South African Development Community – SADC.*

¹⁷ *South Asian Association for Regional Cooperation – SAARC.*

¹⁸ *European Free Trade Association – EFTA.*

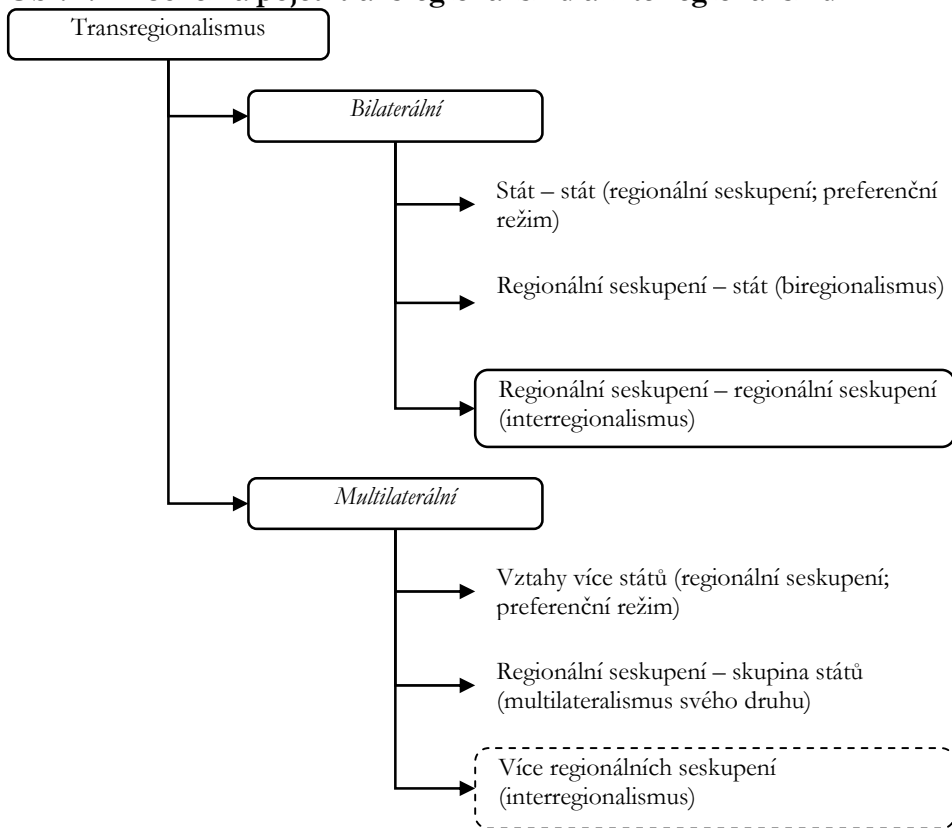
ekonomikou. Mohou mít podobu regionálních integrací mezi dvěma či více aktéry (státy či integračními seskupeními) z různých (dvou i více) regionů světa.

Hovoříme o tzv. *transregionalismu* jako obecném modelu uspořádání vztahů mezi regiony. Transregionalismus nabývá podoby bilaterálních dohod mezi zainteresovanými obchodními partnery (státy), na bázi kterých vznikají bilaterální regionální seskupení či preferenční režimy. Pokud jedním z účastníků dohody je regionální seskupení a druhým jedna země, hovoříme o biregionalismu. V případě, že integrační seskupení je tvořeno dvěma regionálními integracemi nacházejícími se v různých regionech světa, formou transregionalismu je interregionalismus. V menší míře jde pak o multilaterální transregionalismus, jenž může mít podobu integračního seskupení (preferenčního režimu) či multiregionalismu svého druhu¹⁹ (vztah regionální integrace a skupiny zemí), formalizovaných a případně institucionalizovaných na bázi dvou či více regionů světové ekonomiky. Jen hypoteticky může jít i o interregionalismus multilaterální, představující dohodu mezi více než dvěma regionálními integracemi. Viz Obr. 1.

---

¹⁹ Někteří autoři, jak je patrné i z dále uvedeného, používají pro vztah regionální integrace a skupiny zemí také pojem „hybridní interregionalismus“.

Obr. 1: Schéma pojetí transregionalismu a interregionalismu

Pramen: vlastní konstrukce.

Výše uvedené pojetí interregionalismu a transregionalismu (Cihelková a kol. 2007: 22–23), není všeobecně sdílené.

Existují autoři, kteří vnímají interregionalismus a transregionalismus jako synonyma. Příkladem je Heiner Hänggi (cit. dle Valle 2008: 7–8), jenž definuje několik typů a forem interregionalismu. Vysvětluje, že vztahy mezi regionálními organizacemi či regionálními seskupeními jsou „ideálním“ typem interregionalismu, zatímco vztahy mezi regionem a státem představují jen jakýsi „kvazi“ interregionalismus. Zavádí také kategorii „megaregionálních“ vztahů mezi jednotkami značně velkých regionů nebo vztahy mezi megaregiony a jinými regiony. Pokud jde tedy o vztah regionální organizace (seskupení) se státem nebo o seskupení států z více než dvou regionů, jedná se o interregionální vztahy v širokém slova smyslu. Jestliže se integrují regionální organizace (seskupení) s regionální organizací (seskupením), jedná se o interregionalismus v úzkém slova smyslu. Hänggi tudíž neuvažuje transregionální regionalismus (vztahy mezi státy dvou regionů) a všechny ostatní formy transregionalismu vnímá jako určitý druh interregionalismu.

Je však mnoho autorů, kteří *přísně odlišují uvedené pojmy*. Např. Björn Hettne (2004: 11) vnímá transregionalismus jako „instituce a organizace, jež jsou prostředníky mezi regiony“, zatímco o interregionalismu lze, dle jeho názoru, hovořit teprve tehdy, „když toto uspořádání je formalizováno“. Vinod K. Aggarwal a Edward A. Fogarty (2005: 5) sice na jedné straně považují transregionalismus a interregionalismus za „formalizované mezistátní komerční vztahy realizované napříč různými regiony“, které rozdělují na jednotlivé typy podle počtu aktérů, geografického určení či rozsahu výroby. Důraz kladou na kooperativní podstatu procesů, která nabízí pro dané společenství politickou strategii a rovněž prostředek porozumění podstatě a koherenci regionálního protějšku. Na druhé straně ale považují dohodu za „čistě interregionální“, pokud propojuje dvě zóny volného obchodu nebo dvě celní unie. Jestliže jedno formální seskupení vyjednává se skupinou zemí z jiného regionu, ale druhá skupina není zónou volného obchodu nebo celní unií, jde o „hybridní interregionalismus“. Pokud dohoda spojuje země ze dvou regionů, přičemž nejde ani v jednom případě o regionální seskupení či negociace ohledně regionální integrace, jedná se o transregionalismus. Transregionalismus tedy představuje vztahy více aktérů, které přesahují mezistátní vztahy a mohou být např. zárodkem obchodních společenství. Jakékoli spojení mezi regiony, včetně transnacionálních sítí korporací nebo nevládních organizací, jež zahrnuje spolupráci mezi aktéry určitého typu napříč dvěma či více regiony, může být v teorii pojímáno jako určitý typ transregionalismu.

Jiný pohled vnáší do odlišení obou kategorií Jürgen Rüländ (2002a: 3–4). Podle tohoto autora je širším, obecnějším pojmem nikoli transregionalismus, ale interregionalismus. Interregionalismus zahrnuje dva typy vztahů: transregionalismus a bilaterální interregionalismus. Transregionální instituce nemohou reprezentovat zárodek organizací a členství v nich může být limitováno regionálními hranicemi. Bilaterální regionalismus definuje jako řízená setkání k výměně informací mezi jasně definovanými entitami sdílejícími vzájemně specifickou politickou arénu.

2.2 Jaké funkce plní interregionalismus?

Transregionalismus a potažmo interregionalismus hrají potenciálně velmi důležitou roli podmiňující podstatu regionálního rozvoje a otevírající řadu otázek ohledně současného vládnutí (governance), zejména na globální úrovni. Prohlubující se porozumění transregionální dynamice může přispět k získání nových znalostí o regionech, globalizaci a mezinárodních vztazích v obecném slova smyslu. Zkoumáním funkcí, resp. role a potenciálu tohoto procesu při ovlivňování regionu jako takového, se zabývá několik autorů – viz např. díla Vinoda K. Aggarwala, Julie Gilson, Heinerja Hänggi, Björna Hettne, Ralfa Roloffa, Jürgena Rülända, Sebastianiana Santandera, Fredrika Södrbauma, Valerie M. Valle a dalších, kteří rozpracovávají původní myšlenky Anne Stuhldreherové. S ohledem na dílčí přístupy uvedených autorů i vlastní empirickou zkušenost lze

konstatovat, že interregionalismus plní následující funkce: vyvažování moci regionů, institucionální vyvažování, balancování politických zájmů ve smyslu nebýt degradován, budování institucí, racionalizace a nastavení agendy, utváření identity, stabilizace a rozvoje.

Vyvažování moci regionů ve své podstatě znamená zformování aliance k vyrovnání či vytvoření protiváhy jiné síle (státu či regionálnímu/transregionálnímu seskupení) v ekonomické či politické oblasti. Jako síla vyvažující moc je interregionalismus novým fenoménem odvozeným buď od potřeby jednoho integračního seskupení řídit v období globalizace své vnější vztahy vůči seskupení jiných zemí, nebo od potřeby dvou integračních seskupení (regionů) společně reagovat na měnící se globální podmínky. Může být jakousi arénou pro výměnu zkušeností, jak odolávat silám globalizace, či obrannou reakcí na projevy globalizace, a je tudíž komplementárním jevem rozvoje jako takového. V tomto smyslu je interregionalismus vnímán jako jev závislý na empirickém kontextu. Výsledkem vyvažování moci je i vznik ACERFTA. Důležitým posláním dohody je zvýšit dosavadní úroveň konkurenceschopnosti jejích ekonomik. V důsledku toho by se mělo upevnit postavení signatářských stran zejména vůči rostoucímu ekonomickému vlivu Číny v asijsko-tichomořském regionu.

Institucionální vyvažování se týká vztahů, které jsou institucionalizovány periferními regiony ve snaze přizpůsobit se změnám a dynamice vyrovnání sil uvnitř triády (severoamerické centrum s jádrovou zemí USA, evropské centrum a EU, jihovýchodní Asie s jádrovou zemí Japonsko). Aktéři se mohou rozhodnout vytvořit i pragmatické a flexibilní interregionální vztahy. Tato funkce je tedy svou podstatou empirickou zkušeností zakládání interregionálních institucí (mezinárodních režimů i organizací) za účelem jejich vyvažování ze zcela konkrétních důvodů. Např. vztahy EU-MERCOSUR vznikly v r. 1995 jako reakce Evropanů na americké plány zahájit vyjednávání o Celoamerické zóně volného obchodu. Pro MERCOSUR vztahy s EU znamenaly snížení amerického vlivu v jižní hemisféře.

Jako *mechanismus balancující politické zájmy* slouží interregionalismus k narovnávání různých disparit mezi zainteresovanými regiony, např. nedostatečné přítomnosti daného seskupení v určité geografické oblasti. Působí tak jako kanál vedoucí k získávání nových obchodních příležitostí či zahajování strategických dialogů. Je ale zapotřebí vzít na vědomí, že v daném smyslu může interregionalismus rovněž vést k posilování nerovností, a to např. za situace, kdy multilaterální obchodní vyjednávání jsou blokována anebo jsou bezvýhodná. Typickým příkladem je přístup GCC k připravované dohodě s EU. O vytvoření zóny volného obchodu mezi EU a GCC usilují především arabské země, jejichž výrobky petrochemického průmyslu a zpracování hliníku jsou při vývozu do EU zatěžovány vysokými cly. EU je v úsilí o interregionální dohodu zdrženlivější (její členské státy se nechtějí zříci velkých zisků z cel za dovoz ropy a ropných

produktů). Na druhé straně EU má enormní zájem o zajištění bezpečnosti a stability v oblasti Perského zálivu a podporu mírového procesu na Blízkém východě. Zdůrazňuje svůj závazek podporovat nezávislost, územní integritu a suverenitu států Zálivu, včetně Iráku. To je také motiv k hledání oboustranně výhodného řešení.

Funkce *budování institucí* spočívá ve vytváření „mělkých“ institucí pro udržitelnou spolupráci bez vyšších nákladů. Tato instituce je mělká, jelikož nepotřebuje žádnou celistvou (pevnou), ale jen přiměřenou a flexibilní strukturu či infrastrukturu, která bude nákladově nenáročná. Vyvažování reakcí na krátkodobé změny v poměru sil přestává fungovat v momentě, kdy instituce ztratí svůj hlavní účel; vytvoření pevných institucí je spjata s nákladnými investicemi. To je také důvod pro „vícenásobný regionalismus“, což je stav, kdy regionální organizace má své členy v regionálních fórech. Jedná se např. o členství zemí ACERTA v Asijsko-tichomořské spolupráci,²⁰ či zemí EU v ASEM apod. Jiným aspektem je vznik institucí jako odraz rozvoje transnacionálních vztahů. Ty vytvářejí potřebu unifikovat pozice zemí jako výsledek zintenzivňujících se konzultací a koordinace, a to nejen na úrovni regionů, ale i v rámci každého z nich dříve, než dojde k jednání na vyšší úrovni. Např. všechny signatářské strany ACERTA byly vtaženy do procesu východoasijských summitů, v jejichž rámci se uvažuje o přijetí platformy Komplexního ekonomického partnerství pro východní Asii (*Comprehensive Economic Partnership for East Asia – CEPEA*). Zúčastněné země mohou napomoci pokroku při přípravě CEPEA. Institucionální aspekty má i budování specifických vztahů s jednou velkou zemí, která je členem partnerského regionálního seskupení. Jako tento aktér by měla minimalizovat své unilaterální chování v mezinárodních vztazích. Ve zvláštních případech a ze specifických zájmů si ale tento člen může pomáhat unilaterálními akcemi, které nejsou koordinovány s jeho strategickými partnery. Příkladem jsou brazilské bilaterální vztahy s EU, které ovlivňují vztahy EU a MERCOSUR. Jedná se o strategické partnerství²¹ s danou zemí, které přináší Brazílii politické výhody, ale může poškozovat vztahy seskupení jako celků (Rüland 2002c: 6).

Funkce *racionalizace a nastavení agendy* spolu úzce souvisejí. Racionalizace odráží skutečnost, že dnešní multilateralismus obecně reprezentuje rozmanitost zájmů. Interregionální dialogy mohou nabídnout snadnější překonání této zájmové různosti. Je to jakési „druhé nejlepší řešení“. Státy k tomuto řešení přistupují pouze tehdy, kdy multilaterální proces je zablokovaný. Interregionalismus může nabídnout nastavení nové agendy mezinárodních organizací, jelikož vytváří další platformu pro diskusi zahájenou již na jiné bázi (např. v rámci systémů WTO či OSN). Na základě interregionálních vztahů vznikají široce založené koalice,

---

²⁰ *Asia Pacific Economic Cooperation – APEC*.

²¹ Strategické partnerství vychází z dokumentu *Towards a strategic relation with Brazil*, který přijala Evropská komise v r. 2007.

kteří lobují ve prospěch či neprospěch určitého problému řešeného v rámci globální instituce. ACERTA je např. „stavebním kvádrem“ Rozvojové agentury z Dauhá, jelikož má potenciál otevřít nové příležitosti pro zúčastněné strany v kratším časovém rámci než WTO. Tím může vést k posílení mnohostranného obchodního systému.

Utváření identity představuje proces stimulování, vzniku a rozvoje kolektivní totožnosti (shodných rysů) příslušného regionu, poněvadž interregionální spolupráce zdůrazňuje vnímavost „sebe a toho druhého“. Navíc transregionální vztahy mohou, úmyslně či neúmyslně, prosazovat „regionalismus skrze transregionalismus (interregionalismus)“ (Bubpasiri 2009: 460). Kolektivní identita generuje solidaritu vedoucí k vytváření společných norem. EU usiluje např. o vytváření kolektivní identity s MERCOSUR, a to třeba na rozdíl od méně institucionalizované integrace NAFTA²². EU pro svého partnera vytváří speciální fondy na podporu integrační spolupráce, čímž přispívá k symetrickému vývoji mezi členy. Kanada a Spojené státy neuplatňují tuto solidaritu ve vztahu k Mexiku.

Interregionalismus je též považován za *prostředek podpory rozvoje a stability*. Ekonomický rozvoj generuje prosperitu a tím i bezpečnost. To platí ale i naopak – stabilita (zejména politická) je východiskem pro transparentní ekonomické prostředí a tvorbu/příliv výrobních faktorů a tím i nastartování ekonomického rozvoje na vyšší úrovni. Zajištění bezpečnosti, stejně tak jako společných zájmů v takových oblastech, jako je např. boj proti terorismu, s nezákonným obchodováním (drogy, lidé) či se škodlivými následky průmyslového rozvoje a změnami klimatu, je často spojováno s určitým regionem a regionální politikou příslušných integračních seskupení. To plně platí např. pro ACERFTA. Ačkoli zóna volného obchodu bude plně funkční až po roce 2020, již dnes signalizuje řadu pozitivních efektů pro obě zainteresované strany. Obecně vytváří platformu pro zajištění udržitelného růstu a rozvoje zúčastněných seskupení a jejich členských zemí.²³ Formuluje lepší podmínky pro exportéry a importéry obou dvou stran, v důsledku čehož se očekává nárůst intraregionálního obchodu a investic. Konkrétně pak, pokud jde o Austrálii a Nový Zéland, bude znamenat pro obě země lepší přístup na trhy deseti národů s více než 600 mld. lidí za situace, kdy Katarské kolo mnohostranných obchodních jednání WTO bylo fakticky zablokováno. Země ASEAN budou mít naopak lepší přístup k australským a novozélandským technologiím a institucionálnímu rozvoji, jakož i k profesionální podpoře a službám. Získají také obecně lepší přístup k surovinám a zdrojům potravin.

---

²² Severoamerická dohoda o volném obchodu (*North American Free Trade Agreement – NAFTA*).

²³ ACERFTA by měla vést ke zvýšení současného regionálně vytvořeného důchodu ve výši 2,7 bil. USD (2008) o dalších 640 mld. USD.

2.3 Jak ovlivňuje interregionalismus governanci?

V období globalizace řada regionů usiluje o ovládnutí stále větší části mezinárodních vztahů s potenciálním vlivem ve strukturách světového řádu. Jednotlivé funkce reprezentují nástroj pro multiplikaci tohoto procesu.

Ve funkci vyvažování moci regionů považují autoři, jako jsou např. Matthew Doidge (2007: 231) či Vinod K. Aggarwal a Edward A. Fogarty (2004: 18) interregionalismus za *fenomén měnící se struktury globální governance*. Popisují jej jako odlišný či potenciálně odlišný „způsob supranacionální governance“. Vycházejí z toho, že v době posilující se regulace na nadstátní úrovni vznikají nové struktury vládnutí na lokální, resp. regionální úrovni. Vládnutí se stává více fragmentované a decentralizované a governance musí být zohledňována jako víceúrovňová. Mění se úrovně vládnutí mají dopad na vlastnosti samotných aktérů vstupujících do interregionálních (či obecně regionálních) uspořádání. Interregionalismus má potenciál reagovat tam, kde státní či substátní úrovně byly překonány a kde efektivní globální uspořádání musí být teprve zformováno. To má také důležité implikace pro roli nestátních aktérů, kteří mohou rovněž obcházet státní orgány a lobovat u interregionálních zastoupení. Mohou rovněž využívat regionální instituce k prosazování svých agend a vytváření podmínek pro činnost „transnacionální občanské společnosti“. (Např. rozvoj Asijsko-evropského občanského fóra,²⁴ které vzniklo v rámci ASEM, naznačuje, že interregionalismus nabízí důležitý prostor pro nestátní činnosti a poskytuje příležitost pro aktéry široce diferencovaného sociálně kulturního prostředí rozvíjet kolektivní pozice a projekty tvář v tvář klíčovým mezinárodním problémům.)

Jako síla vyvažující instituce nabízí interregionalismus *nový způsob řízení vztahů mezi integračními seskupeními*. Pro hlubší integrační seskupení může být interregionalismus politickým nástrojem jejich rostoucího vlivu. Nemusejí pouze určovat program a styl interregionálních vztahů, ale mohou také ovlivňovat partnerské regiony, které se budou rozvíjet v procesu integrace s institucionálně dobře řízeným subjektem. Může demonstrovat zodpovědnost jedné strany k druhé, vést k rozvoji větší soudržnosti zainteresovaných seskupení. Pro mělčí regiony je interregionalismus výzvou, jak kolektivně odpovědět pokročilejším institucionálním uspořádáním, či jak tyto pokročilejší prototypy napodobit a zefektivnit stávající struktury. Za typický příklad je možné v tomto případě považovat Evropskou unii, a to ve vztahu ke všem regionům, s nimiž vyjednává, resp. kde o zahájení vyjednávání uvažuje.

Zajímavým aspektem balancování politických zájmů je skutečnost, že prostřednictvím interregionálních vztahů mohou členové triády exportovat do

---

²⁴ *Asia-Europe People's Forum – AEPF*.

ostatních regionů své hodnoty a záměry. Např. prostřednictvím interregionálních dialogů Evropané *rozšiřují své koncepty dobré governance*: právního řádu, liberální demokracie a lidských práv, které jejich partneři přijímají za své. Toto tvrzení dokládá Valerie M. Valle (2008: 15) na příkladě MERCOSUR, který byl vytvořen v kontextu s regionální demokratizací. Záměrem jeho vzniku bylo ukončení historického soupeření mezi Argentinou a Brazílií a spojením sil posílit vliv zainteresovaných zemí ve světovém měřítku. Vedlejším produktem přechodu těchto zemí k demokracii byla větší institucionalizace vztahů s EU (včetně včlenění demokratické doložky, která v dohodě zajišťuje podmínky pro podporu lidských práv, demokracie a základních práv).

Interregionalismus jako nástroj budování institucí využívají regiony pro řízení obchodu a záležitostí s ním bezprostředně či zprostředkovaně souvisejícími. Např. realizované uspořádání vztahů EU-MERCOSUR posiluje a zároveň legitimizuje politiku liberalizace, deregulace a privatizace jako součást rozvoje globálně integrovaného trhu. V tomto smyslu je možné interregionalismus považovat za *nástroj napomáhající prosazovat „zabraněnou politiku“* příslušného regionálního seskupení.

Interregionalismus jako prostředek racionalizace může vést ke *snížení transakčních nákladů*, jestliže se zainteresovaní aktéři rozhodnou redukovat výdaje vynakládané v rámci multilaterální arény cestou interregionální koordinace. Jedná se zejména o oblasti, kde převažují jejich společné názory. Globální fóra musejí zdolávat narůstající komplex a technickou povahu politických otázek, jakož i rostoucí počet aktérů, často reprezentujících extrémně diverzifikované zájmy. To může nejen paralyzovat tato fóra, ale často podmiňuje i jejich legitimitu. Interregionální fóra mohou oddělit jednání o globálních otázkách od otázek, jež měly lokální charakter předtím, než byly vybrány na interregionální úroveň a než se staly předmětem řešení na globální úrovni. Takovýto proces – krok za krokem – může šetřit čas, jakož i vést ke konsenzu; hledání řešení ve více menších fórech je efektivnější než v jednom těžkopádném globálním tělese. Interregionální dialog je tak spjat s očekáváním, že urychlí vyřizování přetížené agendy globálních fór a dostane pod kontrolu úzká místa na nejvyšší úrovni mezinárodního systému.

Tím, že je s to nabídnout nastavení jiné agendy mezinárodních organizací, může interregionalismus přispívat k pochopení proměny mezinárodních vztahů, demonstrovat určité klíčové faktory proměnlivosti moci světových aktérů a stylizovat se jako *nástroj tvorby strategické i manažerské politiky* v rukách daných seskupení států. Nicméně řešení této otázky by mělo spíše vycházet ze vzájemného porozumění států a zjevných strategických zájmů nejsilnějších hráčů.

Interregionalismus při své funkci utváření identity nemusí pouze reprezentovat dva nezávislé regiony, ale může být brán jako proces, skrze který se příslušné

regiony snaží o poznání sebe sama (zkoumáním toho, čím se liší od regionu druhého a jejich reflexí) a ovlivňování regionu druhého. Proces vzájemného ovlivňování mění chápání samotných regionů. Interregionalismus tak nemusí nutně vytvářet nový region, ale může vystupovat jako „meziregionální mobilizační agent“, jenž přispívá ke zlepšování vnějšího profilu regionu a regionálního povědomí. Interregionalismus tak „vytváří globální veřejnou realitu, která nejen strukturuje interregionální vztahy, ale má rovněž konstitutivní roli při formování regionů“ (Gilson 2007: 15). Jinými slovy, interregionalismus může působit jako *nástroj řízení různorodých vztahů*, tj. potenciálně definovaných či redefinovaných konceptů regionů.

Jako prostředek podpory rozvoje a stability může interregionalismus působit jako „cukr a bič“ (Söderbaum, Stålgren, Lnagenhove 2005: 371), tedy *vynucovat naplnění kolektivního prospěchu* za situace potlačení zájmů a přístupů jednotlivých států. Interregionalismus zejména může přinášet podpůrné rozvojové strategie, přispívat k liberalizaci (otevření) trhů a být instrumentem ekonomického a sociálního rozvoje v dalších regionech, ale i na globální úrovni. Vzhledem k deterministickému přístupu k liberalizaci může být interregionalismus doprovázen požadavky na větší demokratizaci integrujících se regionů, čímž může posloužit *ke změně jejich celkové identity*.

3. Interregionalismus – nová agenda výzkumu

3.1 Koncepční a teoretické problémy

Nárůst transregionálních a interregionálních seskupení vedl ke zformování nové oblasti výzkumu (a studia), který Björn Hettne, Jürgen Rüländ i Valerie M. Valle nazývají „*interregionalismus*“, jehož předmětem ale není jen inter-regionalismus v úzkém slova smyslu, ale všechny podoby transregionalismu. Mnoho teoretických poznatků, zejména těch, které spojují transregionální a interregionální fóra s globální governancí, však má stále ještě slabé empirické základy.

V zásadě jde o diskusi mezi *realisty* a *institucionalisty* ohledně role globalizace a jejího vlivu na mezinárodní systém. Realisté nazírají globalizaci jako zdroj sílících konfliktů uvnitř států, mezi státy a také mezi skupinami států různých kultur. Institucionalisté ve své většině podporují globalizaci jako proces, který urychluje vertikální i horizontální diferenciaci mezinárodních institucí, jež povedou k postupnému rozvoji vícevrstevnatého systému globální governance. Pouze část z nich, skeptičtí institucionalisté, kritizuje současný stav mezinárodních institucí, které jsou charakteristické „nadbytečností, překrýváním a oslabujícími se vazbami“.

Dle J. Rülända (2002: 2–3) názory realistů jsou výrazem přesvědčení, že globalizace spíše než ke sjednocování vzorů vede k fragmentaci paradigmat

světového uspořádání ve 21. století. Institucionalisté pak vycházejí z předpokladu, že další vývoj bude redukovat nečinnost (setrvačnost) i vzájemnou konkurenci institucí a naopak urychlí jejich komplementaritu, spolupráci a koordinaci. Zatímco režimy – specifikující jednotlivé oblasti politiky – předurčují horizontální diferenciaci mezinárodních institucí, organizace spjaté s mezinárodním rozhodováním se diferencují dle horizontálního hlediska na úrovni: globální; transregionální a interregionální; regionální; subregionální (přeshraniční instituce); bilaterálních mezistátních vztahů.

Transregionální a interregionální fóra a uskupení se v tomto mnohohrstevnatém systému mezinárodních vztahů objevují, jak bylo uvedeno výše, stále četněji – jejich prudký nárůst je spjat s tzv. novým regionalismem. Ten reflektuje skutečnost, že regionální uskupení vstupují do vzájemných vztahů, což vede k rozvoji nové kvality jich samotných. Poznat tuto novou kvalitu se pokouší právě interregionalismus jako *nová oblast výzkumu*.

Hlavním koncepčním problémem interregionalismu, jak uvádí Rüländ (2002: 4), je sám předmět výzkumu. Jak již bylo zmíněno, předmětem zkoumání není pouze interregionalismus, ale všechny podoby transregionalismu. Tato institucionální rozptýlenost předmětu výzkumu vede k *rozptýlenosti a nejasnosti konceptní*. Ta se týká zejména transregionálních fór (ASEM, APEC a dalších, v dané stati zatím nezmiňovaných). Z ní pak vyplývají otázky typu: *Je transregionalismus adekvátním termínem pro definování daných fór? Jde skutečně o fóra stejného typu? Jak v dané souvislosti pojímat transkontinentální fóra typu Riodejaneirského či Káhirskeho procesu?*²⁵ Interregionalismus je orientován, jak je patrné z již uvedeného, převážně na vztahy v rámci triády. Jen velmi málo poznatků jde za tento rámec. Ty se týkají především takových dialogů, jako je ASEAN-MERCOSUR, ASEAN-SAARC, ASEAN-ECO²⁶, nebo forem typu IOR-ARC.²⁷

Pokud jde o teoretické přístupy, jsou studie týkající se interregionalismu rovněž značně nejednotné. Realisté argumentují charakteristikami moci a vyvažování, institucionalisté (konstruktivisté) pak spíše procesy přelévání (*spill-overs*), institucemi a kognitivními faktory jako vysvětlujícími proměnnými pro tvorbu identity. A jak dodává Rüländ (2002: 5), žádný z těchto přístupů *není schopen uchopit zkoumané jevy jako celek*. Proto většina studií inklinuje ke kombinaci teoretických přístupů. Příkladem může být Ralf Roloff, který analyzuje transatlantické vztahy, přičemž kombinuje argumenty vyvažování s konceptem interdependence.

---

²⁵ Riodejaneirský a Káhirskeý proces jsou multilateralismem svého druhu, zakládajícím spolupráci na jedné straně regionálního seskupení (Evropská unie) a na straně druhé zemí Latinské Ameriky a Karibiku, resp. afrických zemí.

²⁶ Organizace pro hospodářskou spolupráci (*Economic Cooperation Organization – ECO*).

²⁷ Sdružení pro regionální spolupráci na pobřeží Indického oceánu (*Indian Ocean Rim Association for Regional Cooperation – IOR-ARC*).

Jürgen Rülland rovněž upozorňuje na *problematičnost metodologického přístupu* analýz týkajících se transregionalismu a interregionalismu. Ve většině případů totiž byla využita metoda systémové *outside-in* (z vnějšku-dovnitř) perspektivy, zatímco politicko-ekonomický přístup je schopen rozvíjet analytický rámec domácí politiky z *inside-out* (z vnitřku-ven) perspektivy. Např. vnitřně politicky zvládnuté ekonomické zájmy regionálně organizovaných firem vyvíjejí tlak na otevírání trhů a oponenty s protekcionistickými tendencemi, nikoli opačně.

Jednou z teoretických otázek je i přijímaný *koncept akceschopnosti (akčnosti)* regionální organizace. Ten vypovídá o její kapacitě rozvinout současný stav *acquis*, tj. identifikovat agregované zájmy, formulovat cíle a politiky, přijímat a implementovat odpovídající opatření. Jinými slovy, odhadnout rozptyl v názorech a stanoviscích hlavních hráčů. Příkladem akčnosti nemusejí být nadnárodní instituce typu Evropské unie. Jestliže rozhodovací procedury jsou příliš komplikované či netransparentní, akčnost organizace může být negativně ovlivněna. Naopak mezistátní spolupráce nemusí být automaticky indikátorem pro malou akčnost. Mezistátní spolupráce může rozvinout silné akční schopnosti regionálního uskupení, pokud to je kontrolováno hegemonem. Tímto příkladem je NAFTA. Toto tvrzení ale většinou neplatí pro regionální seskupení rozvojových zemí. Např. Indie v rámci SAARC, resp. Jižní Afrika v rámci SADC jsou sice v pozici hegemonů, avšak nedostatek financí pro strategickou bonifikaci a sankcionování malých partnerů ji neumožňuje prosadit se v daném směru. (Malí partneři navíc požadují právo veta a i jinými způsoby omezují vliv hegemonů v regionálním rozhodování.) Omezenost zdrojů pro dobrou governanci tedy vysvětluje, proč většina regionálních seskupení mimo triaditické uspořádání má velké problémy se zajištěním akčnosti a představuje pro ostatní regionální integrace nepředvídatelného partnera.

3.2 Debata o roli a potenciálu interregionalismu při ovlivňování regionu jako takového

Míra naplňování jednotlivých funkcí při ovlivňování regionu jako takového je akademiky *intenzivně diskutována*. Zatímco např. zkoumání ideje participace (ve smyslu – vyhnout se vyloučení ze systému) vztahující se k funkci vybalancování politických zájmů, jakož i interregionalismu jako nástroje budování institucí, realističtí interpreti zcela ignorují (výzkum se do značné míry zaměřuje jen na institucionální podstatu daného uspořádání), o to výrazněji se zapojují do diskusí týkajících se zejména funkcí vyvažování moci regionů, institucionálního vyvažování či racionalizace a nastavení agendy.

Při výzkumu funkce *vyvažování moci regionů* se na jedné straně setkáme s názory takových analytiků-realistů, jako jsou Nuria Okfen a Hanns Maull (citováno podle Rülland 2002b: 3–4), pro které tato funkce fakticky rovněž neexistuje. Vycházejí z poznání, že v kontextu triaditického ekonomického řádu jsou bezpečnostní vztahy zajišťovány unilaterálně. Bezpečnostní unilateralismus pak

škodí budování ekonomických institucí na interregionální úrovni. Jako příklad J. Rüländ uvádí unilateralismus Spojených států po září 2001, zejména jejich intervenci do Iráku. Domnívá se, že tento unilaterální přístup podmínil boj proti terorismu, který se dnes nachází mezi nejvyššími prioritami mezinárodní agendy, a tak nabyl na důležitosti na úkor mezinárodních ekonomických vztahů. Naopak např. dle názoru institucionalisty Charlese A. Kupchana (citováno podle Valle 2008: 13) je to právě unilaterální jednání o bezpečnosti, které umožňuje rozvíjet ekonomický interregionalismus. V této souvislosti je zapotřebí dodat, že bezpečnost po 11. září byla posílena i díky vzniku řady převážně transregionálních ekonomických uspořádání (APEC) napomáhajících odstraňovat potenciální střety.

Pokud jde o funkci *institucionálního vyvažování*, zdůrazňuje Rüländ (2002b: 4), že vyvažování institucí indikuje, na rozdíl od vyvažování moci,²⁸ silnější konvergenci mezi argumenty realistů a institucionalistů. Na jedné straně přikládá důležitost nárůstu mezinárodních institucí, protože klesá efektivnost strategických sil a tím i jejich vliv na mezinárodní scéně. Na druhé straně souhlasí s realistickými argumenty ohledně využití institucí ze strany států nebo skupin států ve smyslu nárůstu jejich moci.

Otázka, zda interregionalismus plní funkce *racionalizace a nastavení agendy*, je nejvíce kontroverzní záležitostí ve výzkumu interregionalismu. Vědci jsou v otázce, za jakým účelem vykonávají tyto funkce např. ACERFTA či transregionální ASEM a APEC, rozdělení. Většina z nich se kloní k názoru, že uplatnění těchto funkcí je zatím velmi slabé. Je zde ale i řada aspektů, které svědčí o tom, že uváděná fóra obě funkce do značné míry naplňují. Protože se ale velmi málo ví o mechanismech a procesech interakce mezi interregionalismem a transregionalismem na jedné straně a globálními fóry na straně druhé, je nutný další empirický výzkum. Je zapotřebí zejména potvrdit, že interregionální a transregionální fóra jsou opravdu schopna vytvářet tuto zprostředkovatelskou roli mezi regionálními a globálními institucemi.

Potenciální role interregionalismu při utváření identity regionů je zatím podceňována, a to jak z hlediska prohlubování či vyrovnávání jejich rozdílů, tak z pohledu posilování intraregionální soudržnosti. Příčinou je fakt, že podoba interregionalismu i funkce, které sehraává v mezinárodním systému, jsou závislé na charakteru aktérů, které jsou jeho součástí. Těmito aktéry mohou být jednotlivé státy či regiony. Role regionů (regionálních integrací) jako takových není zatím dostatečně prozkoumána, a to jak z pohledu vnitřní povahy těchto účastníků, tak z pohledu jejich vlivu na formování a rozvoj intraregionální dynamiky.

---

²⁸ Vyvažování moci reflektuje spíše realistické chápání mezinárodních vztahů.

Závěr

Nejkomplexnějším případem vyjednávání, jehož se účastní dvě (a čisté teoreticky i více) regionální integrace, je interregionalismus. Ačkoli komplexnost nemusí být výrazem složitosti negociací, v praxi zatím převažují vyjednávané či hypotetické interregionální dohody a až rok 2009 přinesl první reálný příklad tohoto vztahu. Přijetí ACERFTA lze vnímat jako *reakci zúčastněných zemí na globální recesi*. Je důležitým signálem toho, že uprostřed globální finanční a ekonomické krize a plíživé tendence k protekcionismu dané země nastupují cestu k prohloubení liberalizace.

Přesto trend vyjednávání interregionálních dohod byl bezpochyby nastartován a lze očekávat, že v blízké budoucnosti se mezi registrovanými regionálními dohodami objeví i další, nejen transregionálního, ale i interregionálního charakteru. Z hlediska členění regionálních dohod interregionalismus sice představuje nejzajímavější a, jak bylo uvedeno, nejkomplexnější kategorii vztahů, ale z praktického hlediska je jeho význam srovnatelný se všemi dohodami biregionálními, tj. takovými, na jejichž straně je jedna regionální integrace jako celek. Tyto dohody totiž dokazují, že *regionální seskupení se pozvolna stávají základem nového světového řádu a sama aktivně k rozvoji regionalismu přispívají*. Vzhledem k tomu, že do těchto vyjednávání vstupují hlavně pokročilé integrace, lze právě v biregionalismu a interregionalismu identifikovat celou řadu progresivních prvků nového regionalismu. Biregionální a interregionální dohody ve svém celku dnes předstihují počet dohod mnohostranných. Jejich nárůst je mnohem vyšší právě v období nového regionalismu.

Evropská unie jako hlavní nositel biregionalismu formulovala v r. 2006 příspěvek vnějších politik EU k naplňování cílů Lisabonské strategie. Její součástí se stal výčet prioritních partnerů, s nimiž bude usilovat o uzavření regionální dohody. Tyto priority jsou odvozeny z tzv. tržního potenciálu partnerů, úrovně jejich ochrany proti vývozům z EU a dosaženého stupně vyjednávání. Jedná se hlavně o patnáct transregionálních partnerů (USA, Čína, Japonsko, Indie, ASEAN, Jižní Korea, MERCOSUR, Kanada, GCC, Rusko, Tchaj-wan, Austrálie, Hongkong, Írán, Ukrajina), z nichž hned tři představují i partnery interregionálního (European Commission 2006, cit. dle Hnát 2009: 174).

Ne všechny hluboké a hlubší integrace se mohou do interregionalismu zapojit. To ovšem neznamená, že samy nebo prostřednictvím svých zemí neaplikují progresivní prvky nového regionalismu. Takovým příkladem je *NAFTA*, která díky specifickému přístupu USA a jejich důrazu na státní svrchovanost nevyvíjí ve vnějších vztazích žádné aktivity. USA, Kanada i Mexiko přitom patří mezi aktéry transregionalismu a aplikují progresivní prvky nového regionalismu velmi aktivně.

Seznam literatury

AGGARWAL, V. K. – FOGARTY, E. A. (2004): The Limits of Interregionalism: The EU a North America. *Journal of European Integration* 27: 3, s. 327–346.

AGGARWAL, V. K. – FOGARTY, E. A. (2005): *EU Trade Strategies. Between Regionalism and Globalism*. London: Palgrave MacMillan.

ACERFTA (2008): *ASEAN-Australia and New Zealand Dialogue Outcomes* [cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <<http://www.asianz.org.nz/our-work/track-2/track-2-dialogues/first-asean-australia-new-zealand-dialogue>>.

ANZCERTA (2009): *Australia New Zealand Closer Economic Agreement (ANZCERTA)* [cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <<http://www.austrade.gov.au/ANZCERTA/default.aspx>>.

APEC (2009): *About APEC* [cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <http://www.apec.org/apec/about_apec.html>.

ASEAN (2008): *ASEAN-Australia and New Zealand Dialogue Relations* [cit. 2009-07-20]. Dostupné z: <<http://www.asianz.org.nz/our-work/track-2/track-2-dialogues/firs-asean-australia-new-zealand-dialogue>>.

ASEAN (2009a). *Joint Media Statement on the Signing of the Agreement Establishing the ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area* [cit. 2009-07-20]. Dostupné z: <<http://www.aseansec.org/22255.htm>>.

ASEAN (2009b): *Overview*. Association of South-East Asian Nation [cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <<http://www.aseansec.org>>.

BUBPASIRI, T. (2009): *The European Union as an Interregional Actor* [cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <<http://www.polpacon7.ru.ac.th/download/article>>.

CIHELKOVÁ, E. a kol. (2007): *Nový regionalismus. Teorie a případová studie (Evropská unie)*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck.

DOIDGE, M. (2007): Joined at the Hip: Regionalism and Interregionalism. *Journal of European Integration* 29: 2, s. 229–248.

European Commission (2006): *Global Europe. Competing in the World. A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy*. Brussels: European Commission, s. 11–12.

GILSON, J. (2007): *Inter-Regionalism*. Paper presented at the ECPR Standing Group on International Relations, University of Turin, 12–15 September 2007

[cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <<http://archive.sgir.eu/uploads/Gilson-inter-regionalism.pdf>>.

HÄNGGI, H. (2000): *Interregionalism: empirical and theoretical perspectives*. Paper prepared for the workshop “Dollars, Democracy and Trade: External Influence on Economic Integration in the Americas“. Los Angeles, CA, May 18.

HÄNGGI, H. – ROLOFF, R. – ROLLAND, J. (eds.) (2005): *Interregionalism and International Relations*. London: Routledge.

HETTNE, B. (2004): *Karl Polany and the Search for World Order*. Göteborg University: Padrigu.

HETTNE, B. – INOTAI, A. – SUNKEL, O. (eds.) (1999): *Globalism and the New Regionalism*. London: Macmillan.

HNÁT, P. (2009). *Globální politická ekonomie nového regionalismu a Evropská unie*. Doktorská disertační práce. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, s. 128–199.

RÜLAND, J. (2002a): *Inter- and Transregionalisms: Remarks on the State of the Art of a New Research Agenda*. National Europe Centre Paper No. 34 [cit. 2009-07-20]. Dostupné z: <http://www.ias.nl/asem/publications/Rueland_InterAnd_Transregionalism.pdf>.

RÜLAND, J. (2002b): *The European Union as an Inter- and Transregional Actor: Lessons for Global Governance from Europe's Relations with Asia*. National Europe Centre Paper No. 13. Paper presented to conference on The European Union in International Affairs. Australian National University, 3–4 July 2002.

RÜLAND, J. (2002c): *Interregionalism in International Relations*. Presentado en la conferencia organizada por la Fundación Volkswagen (Arnold-Bergstraesser-Institut: Freiburg, January 31 – February 1).

SÖDERBAUM, F. – STÄLGGREN, P. – VAN LANGENHOVE, L. (2005): Introduction: The EU as a Global Actor and the Role of Interregionalism. *Journal of European Integration* 27: 3, s. 249–262.

STUHLREHER, A. (2002–2003): *Interregionalismo y gobernanza global'. Apuntes posibles del eje UE-Mercosur*. Revista CIDOB d'Afers Internacionals, December 2002–January 2003, Barcelona.

VALLE, V. M. (2008): Interregionalism: A Case Study of the European Union and Mercosur. *GARNET Working Paper* No. 51/08 [cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <http://www.garnet-eu.org/fileadmin/documents/working_papers/5108.pdf>.

WTO (2008): *Regional trade agreements notified to the GATT/WTO and in force by date of entry into force – as of 15. December 2008* [cit. 2009-08-03]. Dostupné z: <http://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/eif_e.xls>.

University of Economics, Prague
Faculty of International Relations
Náměstí Winstona Churchilla 4
130 67 Prague 3
<http://vz.fmv.vse.cz/>

Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Tisk: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Tato publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

ISSN 1802-6591